

באורים

החבר מציין שני פירושים למונח כבוד ה': האחד, הוא כינוי לתמונה מוחשית שרואים הנביאים בחזון הנבואי, שמורה להם באופן ודאי כי ה' מדבר עמם. השני, הוא כינוי להשפעה רוחנית שה' מעניק לנבואים בתוך העולם ובעזרתה הם יוכלו להתעלות ולזכור את נפשם. אך יש שני תנאים כדי לספוג אותה: להיות בעם ה' ובארץ ה', כלומר להיות חלק מעם ישראל, ולחיות בארץ ישראל. במאמר ראשון עסק החבר ב'סגולת ישראל', ולמרות שהמלך התרעם על הטענה הגזענית, לבסוף הוא התרצה והשתכנע. במאמר שני מוסיף החבר נדבך נוסף, והיא 'סגולת ארץ ישראל', שכלפיה מביע המלך שני קשיים: האחד עקרוני, שביחס לבני אדם אפשר לראות דירוג איכותי, כי האדם מקפל בתוכו עולם רוחני ומוטרי, שיכול לבוא לידי ביטוי בעוצמות שונות. אבל ביחס לקרקע, שהיא גשמית בהחלט, קשה לייחס מעלה רוחנית. השני מעשי, והיא שלא ניכרת שום מעלה מיוחדת באנשים השונים שגרים בארץ ישראל. לפי דעת המלך, ישנו ניגוד בין עם ישראל, שהיחודיות שלו ניכרת גם כשאנו שוכן בארצו, לבין ארץ ישראל שלה אין שום סממן היכר כשעמים אחרים גרים בתוכה. החבר מבהיר למלך, שהקדושה איננה מוגבלת רק לרוחניות, אלא מתפשטת גם בגשמיות גסה כמו הקרקע. אלא שרק ה'שירדוך' של הארץ עם בן זוגה הישראלי, חושף את הסגולות המיוחדות הטמונות בה. ובניגוד למחשבתו של המלך, גם עם ישראל לא מגלה באמת את הכוחות הרוחניים שלו, אלא בחיבור עם הארץ. ההישגים של עם ישראל בחוץ לארץ, הם כאין וכאפס, לעומת הדבר האמיתי שיכול להתממש רק כאן, בארץ ה'. הנשמה שבאדם מתגלה דרך הגוף על ידי קיום המצוות, ונשמה או גוף לבדם, הם חסרי משמעות בעולם שלנו. כך הוא היחס בין הארץ לעם, שהוא יחס הגוף לנשמה. רק על ידי הגוף הלאומי - קיום המצוות ישחרר את האנרגיה הרוחנית שאצורה בנו - זוהי תמצית 'משל הכרם'.

הרחבות

1. **משל הכרם: מהו הקשר בין עם ישראל לארצו, האם מדובר באחדות אחת או בסך הכול באפשרות נוחה יותר לקיים מספר רב יותר של מצוות?**

כך הפְּבּוּד, קְרַנְי אור אֱלֹהֵי מוֹעִילִים אֶצֶל עַמּוֹ בְּאַרְצוֹ. בקטע הזה החבר מסביר את הקשר בין עם ישראל לארצו. האם מדובר בקיום זהות מובהקת, בין התפקיד הרוחני (ייעודו) של עם ישראל לבין זירת התממשותו (הארץ), או שמא זוהי מסגרת טכנית, כאשר בארץ-ישראל קל יותר לקיים את התורה. שיטה זו, הטוענת שארץ-ישראל היא רק מצע לקיום חיי יהדות נוחים יותר, גורסת שכאשר נוח לגור בארץ ואפשר לשבת בה בשלווה וללמוד תורה אז נשכח בארץ. אולם, אם נוח יותר לחיות חיים דתיים בחוץ לארץ - נעשה זאת שם. כנגד שיטה זו ('שיטה מעטת לשד', כלשונו) מתרעם הרב קוק בספרו אורות [א, א]: "ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קניין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החומרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמונית קשורה בקשר חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה". על פי דברים אלו, אין ארץ ישראל נועדה לשמש רק כמקלט מדיני או כאפשרות נוחה יותר לקיום מצוות תורה. עם ישראל מוכרח לשבת בארץ ישראל כדי לקיים את ייעודו, משום שרק בארץ ישראל יכול עם ישראל לבנות חיים שלמים בקדושה, חיים הכוללים צבא ומשפט, כלכלה ופוליטיקה. זוהי האפשרות היחידה לממש את ייעודו ומשל הכרם שמביא ריה"ל ממחיש היטב קשר אמין זה.

שאלות לדיון

כיצד מביא ריה"ל ראייה שסגולת ארץ ישראל היא סגולה רוחנית מסוגלות חומריות? מהי הסגולה המיוחדת שיש בארץ ישראל שעליה מדבר ריה"ל?

ז **אמר הפְּבּוּרִי: כְּבֹר הַתְּבָאָר סוּד הַתְּאָרִים, וְנִכְלַל לִי הַבְּנֵת עֲנִין כְּבוֹד ה' וּמְלֹאכֹת ה' וְשִׁכְיִנָּה, וְשֵׁהֶם שְׁמוֹת נוֹפְלִים עַל דְּבָרִים נְרָאִים אֶצֶל הַנְּבִיאִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲמוּד עֲנִין, וְ"אֵשׁ אוֹכְלֵת", וְ"עֵב", וְ"עֶרְפֶּל", וְ"אֵש", וְ"נִגְה". פֶּאֶשֶׁר יֹאמֵר עַל הָאוֹר בְּבִקְרִים וּבְעֶרְבִים וּבְיָוִם מְעַנֵּן כִּי הָאוֹר קִרְנִים מִן הַשָּׁמֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נִסְתָּרֶת, וְיֹאמֵר שֶׁהָאוֹר וְהַקִּרְנִים מְעַצֵּם הַשָּׁמֶשׁ, וְאִינוֹ כֵּן, אֶלָּא הַגּוֹפִים הֵם הַנְּפִעֵלִים בְּעִמְדָם נִכְחָה וְיֹאוּרוּ בָּהּ.**

ח **אמר הַחֲבֵר: כִּךְ הַפְּבּוּד, קְרַנְי אור אֱלֹהֵי מוֹעִילִים אֶצֶל עַמּוֹ בְּאַרְצוֹ.**

ט **אמר הפְּבּוּרִי: מֵאֲמָרָה "אֶצֶל עַמּוֹ" כְּבֹר הַתְּבָאָר לִי, אֲבָל מֵאֲמָרָה "בְּאַרְצוֹ" קִשָּׁה לִי לִקְבֹּלוֹ.**

י **אמר הַחֲבֵר: לֹא יִקְשָׁה לִקְבֹּל שֶׁתִּתְיַחַד אֶרֶץ מְכַל הָאֲרָצוֹת, וְאֶתָּה רוֹאָה מְקוֹמוֹת שֶׁגִּדְלִים בָּהֶם צְמִיחִים מְסִימִים מְבַלְעֵדֵי צְמִיחִים אֲחֵרִים, וּמִחֻצְבֵּים מְסִימִים מְבַלְעֵדֵי מִחֻצְבֵּים אֲחֵרִים, וּבְעֵלֵי חַיִּים מְסִימִים מְבַלְעֵדֵי בְעֵלֵי חַיִּים אֲחֵרִים, וּמִתְיַחֲדִים יוֹשְׁבָיו בְּצוּרוֹת וּבִתְכֻנוֹת מְבַלְעֵדֵי זוֹלְתָם בְּמִצְוֵעַ הַמְּזִג, כִּי הִנֵּה לְפִי הַמְּזִג תְּהִיָּה שְׁלֵמוֹת הַנְּפִשׁ וְחִסְרוֹנָה.**

יא **אמר הפְּבּוּרִי: אֲבָל לֹא שְׁמַעְתִּי עַל שׁוֹכְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִתְרוֹן עַל שְׂאָר בְּנֵי הָאֲדָם.**

יב **אמר הַחֲבֵר: כִּךְ הַרְכֵם זֶה שְׁאַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁגִּדְל בּוֹ הַכֶּרֶם, אֲלוֹ לֹא הָיוּ נוֹטְעִים בּוֹ הַגְּפָנִים וְעוֹבְדִים הַעֲבוּדָה הָרְאוּיָה לָהֶם, לֹא הָיָה עוֹשֶׂה עֲנִיבִים. וְהַתְּכֻנָּה הַמְּיַחֲדֶת הָרְאוּשׁוֹנָה הִיא לְעָם, אֲשֶׁר הֵם הַסְּגֵלָה וְהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁהַזְּפָרְתִּי, וְאַחַר כֵּן יֵשׁ לְאֶרֶץ בְּזָה עֶזֶר עִם הַמְּעֻשִׂים וְהַמְּצוּוֹת הַפְּרוֹיכִים בָּהּ, אֲשֶׁר הֵם פְּעוּדָה לְכָרֶם. אֲבָל לֹא תִצְלִיחַ הַסְּגֵלָה הַזֹּאת לְדָבֵק בְּעַנְיָן הָאֱלֹהִי בְּזוֹלַת הַמְּקוֹם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּצְלִיחַ הַכֶּרֶם לְגִדֵּל בְּהַר הַזֶּה.**

העניין האלוהי
שבארץ ישראל

סוד התארים - הבנת תארי ה'. **מלאכות ה'** - מלאך ה'. **נופלים** - המשמשים. **מועילים** - מופיעים. **אצל עמו' כבר התבאר לי** - [במאמר ראשון לא - מג, צה]. **'בארצו' קשה לי לקבלו** - קשה להבין מדוע השכינה שורה דווקא בארץ ישראל. **בלעדי** - בלי. **בצורות** - מבנה גוף ופנים. **במצווע המוגז** - שלוב כוחות הנפש שבאדם. **התכונה המיוחדת** - הנצרכת להופעת כבוד ה'. **לעם** - לעם ישראל. **הסגולה הזאת** - עם ישראל.